

УДК 347.9

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12\(22\)-81-93](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12(22)-81-93)

Вовк Діана Олександрівна студентка 3 курсу 9 групи факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, <https://orcid.org/0009-0007-2758-990X>

ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ У ПРАКТИЦІ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

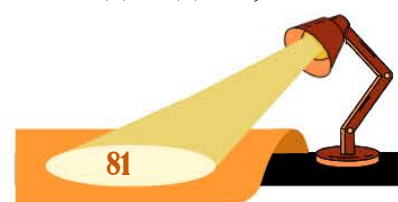
Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз проблематики розмежування судової юрисдикції в цивільному судочинстві України в контексті забезпечення права на справедливий суд. Актуальність дослідження зумовлена тим, що хоча стаття 19 Цивільного процесуального кодексу України встановлює загальні критерії цивільної юрисдикції, їх застосування до спірних правовідносин часто викликає труднощі, що призводить до виникнення юрисдикційних конфліктів. Авторка наголошує, що такі ситуації призводять до порушення принципу правової визначеності та фундаментального права особи на розгляд справи «судом, встановленим законом», що гарантується статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Методологічну основу роботи становить ґрунтовний аналіз актуальної судової практики Великої Палати Верховного Суду (ВП ВС), яка виступає основним інституційним механізмом вирішення юрисдикційних конфліктів. У статті виокремлено та детально розглянуто чотири ключові групи проблем, що виникають у процесі правозастосування.

По-перше, досліджено критерії розмежування приватноправових і публічно-правових спорів, зокрема у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно. Обґрунтовано правову позицію, згідно з якою визначальним критерієм є характер спірних матеріальних правовідносин: якщо позовна вимога спрямована на захист цивільного права на майно, такий спір підлягає розгляду за правилами цивільного чи господарського судочинства, навіть якщо формально оскаржується рішення суб'єкта владних повноважень (державного реєстратора).

Надалі, в праці проаналізовано юрисдикцію спорів щодо дій органів влади, які мають безпосередні майнові наслідки (наприклад, примусове відчуження майна). Встановлено, що такі спори не є публічно-правовими, оскільки вимагають захисту порушених приватних прав, а отже, належать до цивільної або господарської юрисдикції.

Окрім цього, автором було висвітлено складні аспекти розмежування корпоративних та інших цивільних спорів. На основі практики ВП ВС доведено,

що спори, пов'язані зі спадкуванням частки у статутному капіталі товариства, мають розглядатися в порядку цивільного судочинства, тоді як спори про визнання недійсними правочинів щодо часток є корпоративними і належать до юрисдикції господарських судів.

Також, в статті розглянуто проблематику встановлення юридичних фактів та оскарження актів, що мають виключно інформаційний характер (довідок, актів про порушення правил користування послугами тощо). Акцентовано увагу на тому, що такі документи не породжують самостійних правових наслідків і не підлягають окремому судовому оскарженню, а можуть оцінюватися судом лише як докази в межах вирішення основного спору.

У висновках статті сформульовано пропозиції щодо вдосконалення правозастосовної практики. Автор підкреслює необхідність максимального спрощення критеріїв юрисдикційності, уникнення штучного створення преюдиції та дотримання правила, за яким належним відповідачем у справі має бути особа, з якою фактично існує спір про право, а не державний орган, чий акт оскаржується.

Ключові слова: цивільний процес, судова юрисдикція, підсудність, Велика Палата Верховного Суду, суд, встановлений законом, публічно-правові спори, приватноправові спори, захист права власності.

Vovk Diana Oleksandrivna student of the 3st year of the 9th group of the Faculty of Prosecutor's Office of the Yaroslav the Wise National University of Law, <https://orcid.org/0009-0007-2758-990X>

PROBLEMS OF CIVIL JURISDICTION IN THE PRACTICE OF THE GRAND CHAMBER OF THE SUPREME COURT

Abstract. The article provides a comprehensive analysis of the issues of delimitation of judicial jurisdiction in civil proceedings in Ukraine in the context of ensuring the right to a fair trial. The relevance of the study is due to the fact that although Article 19 of the Civil Procedure Code of Ukraine establishes general criteria for civil jurisdiction, their application to disputed legal relations often causes difficulties, which leads to the emergence of jurisdictional conflicts. The author emphasizes that such situations lead to a violation of the principle of legal certainty and the fundamental right of a person to have a case considered by a “court established by law”, which is guaranteed by Article 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

The methodological basis of the work is a thorough analysis of the current case law of the Grand Chamber of the Supreme Court (GCSC), which acts as the main institutional mechanism for resolving jurisdictional conflicts. The article identifies and examines in detail four key groups of problems that arise in the process of law enforcement.

First, the criteria for distinguishing private and public law disputes are examined, in particular in the field of state registration of real rights to real estate. The legal position is substantiated, according to which the determining criterion is the nature of the disputed material legal relationship: if the claim is aimed at protecting a civil right to property, such a dispute is subject to consideration under the rules of civil or commercial proceedings, even if the decision of a subject of government authority (state registrar) is formally appealed.

Further, the work analyzes the jurisdiction of disputes regarding actions of government bodies that have direct property consequences (for example, forced alienation of property). It is established that such disputes are not public law, since they require the protection of violated private rights, and therefore belong to civil or commercial jurisdiction.

In addition, the author highlighted the complex aspects of distinguishing corporate and other civil disputes. Based on the practice of the Supreme Court of Ukraine, it is proven that disputes related to the inheritance of a share in the authorized capital of a company should be considered in civil proceedings, while disputes about the invalidation of transactions regarding shares are corporate and fall under the jurisdiction of commercial courts.

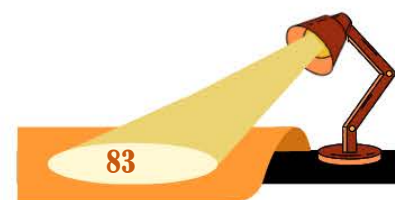
The article also examines the issues of establishing legal facts and appealing against acts that are exclusively informational in nature (certificates, acts on violation of the rules for using services, etc.). Attention is focused on the fact that such documents do not generate independent legal consequences and are not subject to a separate judicial appeal, but can be assessed by the court only as evidence within the framework of resolving the main dispute.

The conclusions of the article formulate proposals for improving law enforcement practice. The author emphasizes the need to simplify the criteria of jurisdiction as much as possible, to avoid artificially creating prejudice, and to observe the rule that the proper defendant in the case should be the person with whom there is actually a dispute about the law, and not the state body whose act is being challenged.

Keywords: civil procedure, judicial jurisdiction, jurisdiction, Grand Chamber of the Supreme Court, court established by law, public-law disputes, private-law disputes, protection of property rights.

Постановка проблеми. Відповідно до імперативних приписів Цивільного процесуального кодексу України, виключається будь-яка можливість виникнення спорів між судами щодо предметної юрисдикційності цивільних справ.

Базовим нормативним орієнтиром тут виступає стаття 19 Цивільного процесуального кодексу України, яка встановлює загальне правило предметної юрисдикції: суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають із цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших

правовідносин, за винятком справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства [1].

Проте, незважаючи на законодавче закріплення цієї норми, на практиці виникають численні колізії при її застосуванні. Проблема зумовлена тим, що критерії розмежування (суб'єктний склад та характер спірних правовідносин) у складних категоріях справ часто перетинаються з компетенцією адміністративних та господарських судів. Це призводить до невизначеності: один і той самий спір формально може підпадати під різні юрисдикції (наприклад, у справах щодо державної реєстрації речових прав або корпоративних конфліктах).

У таких умовах ключовим механізмом забезпечення єдності судової практики та усунення юрисдикційних конфліктів стає правозастосовна діяльність Великої Палати Верховного Суду, аналіз якої є необхідним для розуміння сучасних підходів до тлумачення статті 19 ЦПК України та захисту прав громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність проблеми зберігає свою високу значущість, незважаючи на впроваджені процесуальні реформи та зміну структури навантаження на Верховний Суд. Ця актуальність визначається насамперед необхідністю забезпечення конституційного права особи на доступ до правосуддя у розумні строки, оскільки будь-яка суперечка між судами щодо належної юрисдикції неминуче призводить до невиправданого затягування судового розгляду та підриває довіру громадян до ефективності судової системи. Крім того, хоча законодавство є чітким, практичні випадки ігнорування цих норм продовжують виникати, що вимагає постійної уваги Верховного Суду для коригування та уніфікації правозастосовної практики. Про це свідчить і значна увага до цієї проблематики у науковій сфері: окремі аспекти цивільної юрисдикції та проблеми розмежування компетенції були предметом ґрунтовних наукових досліджень таких відомих авторів, як Н.М. Бессараб, Ю.В. Білоусова, В.І. Бобрик, С.С. Бичкова, О.О. Грабовська, К.В. Гусаров, О.В. Дем'янова, О.С. Захарова, О.О. Кармаза, Н.О. Кіреєва, В.В. Комаров, М.П. Курило, Ю.Д. Притика, Г.П. Тимченко, С.Я. Фурса, Є.О. Харитонов, М.Й. Штефан та М.М. Ясинко, що доводить, що питання цивільної юрисдикції є постійною зоною наукової та практичної дискусії. Таким чином, необхідність забезпечення правової визначеності та чіткості процедур, а також мінімізація можливостей для зловживання процесуальними правами, підкреслює незмінну актуальність цієї проблеми для вдосконалення вітчизняного цивільного судочинства.

Метою цієї статті є комплексний аналіз теоретико-правових засад та актуальної судової практики щодо інституту юрисдикції у цивільному судочинстві України. Основне завдання полягає у визначенні ключових юрисдикційних проблем, що виникають у правозастосуванні, та систематизації правових висновків Великої Палати Верховного Суду, спрямованих на подолання колізій між видами судочинства, забезпечення єдності судової практики та гарантування конституційного права особи на розгляд справи судом, встановленим законом, без зайвої процесуальної тяганини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожна особа має невід’ємне право на справедливий розгляд її справи незалежним та безстороннім судом, встановленим законом, який має повноваження вирішувати будь-який спір, що стосується її прав та обов’язків цивільного характеру.

Ця фундаментальна засада забезпечення ефективного судового захисту є імперативним приписом пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2].

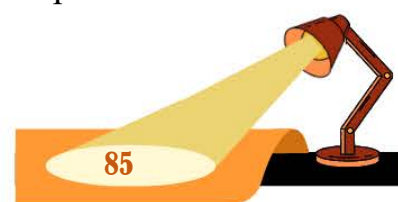
Спори про предметну юрисдикцію у цивільному процесі являють собою процесуальний феномен, сутність якого зводиться до визначення належного судового органу, уповноваженого відповідно до закону здійснювати розгляд конкретної цивільної справи по суті як суду першої інстанції. У науці цивільного процесуального права це поняття визначається як об’єктивована розбіжність у поглядах щодо територіальної (або іншої) належності розгляду конкретної справи, яка знаходить своє вираження у процесуальних діях як зацікавлених осіб, так і безпосередньо суду (судів).

Концепція «суду, встановленого законом», що є наріжним каменем гарантій, передбачених пунктом 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, охоплює, зокрема, неухильне дотримання усіх правил юрисдикції та підсудності. Ключова мета та призначення положень Конвенції, які вимагають, щоб суди були «встановлені законом», полягає у забезпеченні того, аби судова гілка влади в умовах демократичного суспільства не перебувала під дискреційним впливом органів виконавчої влади, а її організація та функціонування були чітко врегульовані законодавчим актом, прийнятим Парламентом [2].

Проте, ця вимога не виключає можливості застосування делегованого законодавства (підзаконних актів) у питаннях, що стосуються функціонування судової гілки влади. Пункт 1 статті 6 не вимагає від законодавчого органу регулювати кожну окрему деталь у цій сфері шляхом прийняття виключно офіційного акту Парламенту, за умови, що законодавчий орган встановлює хоча б основну організаційну структуру судової влади. Цей принцип узгоджується з правовою позицією, висловленою у Доповіді Європейської комісії від 12 жовтня 1978 року у справі «Лео Цанд проти Австрії» [3].

Доктрина «суду, встановленого законом» передбачає, що відповідний судовий орган повинен бути наділений чітко визначеними повноваженнями для вирішення питань, які належать до його компетенції, діючи при цьому на засадах принципу верховенства права.

Відповідно до положень статті 19 Цивільного процесуального кодексу України (ЦПК України), суди здійснюють розгляд справ у порядку цивільного судочинства, що виникають із цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, за винятком тих категорій справ, розгляд яких належить до порядку іншого судочинства (господарського, адміністративного чи

кримінального). Крім того, суди також уповноважені розглядати в порядку цивільного судочинства вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, а також інші реєстраційні дії, за умови, що такі вимоги є похідними від основного спору щодо такого майна або майнових прав, і якщо цей основний спір підлягає розгляду в місцевому загальному суді та був переданий на його розгляд разом із зазначеними похідними вимогами [1].

Забезпечуючи реалізацію доктрини «суду, встановленого законом», а також визначаючи обсяг справ, які суди розглядають згідно зі статтею 19 ЦПК України, ключову роль відіграє інститут права, покликаний здійснити чітке розмежування компетенції.

Саме цей інститут слугує правовим механізмом, який розмежовує повноваження між різними видами судочинства — цивільним, кримінальним, господарським та адміністративним (визначаючи юрисдикцію).

Логічним наслідком функціонування зазначеного інституту розмежування компетенції є необхідність встановлення критеріїв юрисдикційності спору.

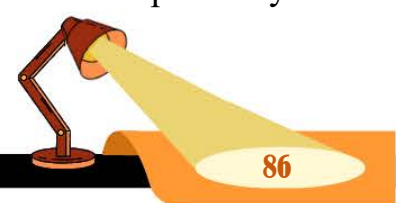
Ці критерії становлять собою передбачені законом об'єктивні умови, наявність яких дозволяє визначити належність конкретної справи до розгляду за правилами того чи іншого виду судочинства (цивільного, господарського, адміністративного). Таким чином, вони виступають правовою підставою для віднесення спору до відповідної галузі процесуального права.

Конкретизуючи зміст зазначених умов, що формують критерії юрисдикційності спору, судова доктрина, підтримана практикою найвищого судового органу, визначила ключові елементи для розмежування судової юрисдикції.

Критеріями розмежування, які є передбаченими законом умовами для віднесення певної справи до розгляду за правилами відповідного виду судочинства, є суб'єктний склад правовідносин, предмет спору та характер спірних матеріальних правовідносин, які мають бути оцінені у їхній системній сукупності. Додатковим, але не менш важливим критерієм, може слугувати пряма вказівка законодавця на конкретний вид судочинства, у якому має бути розглянута визначена категорія справ. Ця правова позиція була сформульована у Постанові Великої Палати Верховного Суду від 13 листопада 2019 року у справі № 761/24489/17 [4].

Незважаючи на доктринальне та судове визначення ключових критеріїв розмежування судової юрисдикції, в юридичній літературі справедливо акцентується увага на відсутності абсолютної чіткості цих критеріїв на рівні національного законодавства. Ця нечіткість створює прогалини у правозастосуванні та є першопричиною виникнення юрисдикційних спорів, які вимагають втручання найвищих судових інстанцій [5].

Цю проблематику, пов'язану з відсутністю абсолютної чіткості у законодавстві, посилює наукова оцінка, яка свідчить: особливі проблеми в розмежуванні юрисдикції виникають у разі, якщо у визначенні критеріїв такого

розмежування закон виходить із різнопланових ознак, не узгоджених між собою. Наслідком такої неузгодженості є ситуація, коли один і той самий спір формально може бути розглянутий судами різних юрисдикцій, що неминуче провокує юрисдикційні спори та ускладнює доступ до правосуддя. Як слушно відзначив Я. Сідей, саме така ситуативна розбіжність породжує найбільш гострі колізії в окресленій проблемі [6].

Проблематику, пов'язану з нечіткістю законодавчих приписів, підтверджує і наукова думка В.В. Комарова, який окремо наголосив на відсутності чіткого визначення критеріїв юрисдикції саме адміністративних судів. Така невизначеність створює додаткові процесуальні ризики та ускладнює належне розмежування публічно-правових та приватноправових спорів [7].

Як слушно зауважує Н. Сакара, юрисдикційні обмеження, хоча і є допустимими з точки зору статті 6 ЄКПЛ, можуть перетворюватися на "надмірний формалізм" або "правовий пуризм". Це відбувається, коли процесуальні правила щодо підсудності перестають слугувати меті правової визначеності і стають нездоланим бар'єром для особи, яка намагається захистити своє право, фактично позбавляючи її доступу до суду. Особливо гостро ця проблема постає у випадках «конфлікту юрисдикцій», коли через розбіжності у тлумаченні норм жоден суд не розглядає справу по суті [8].

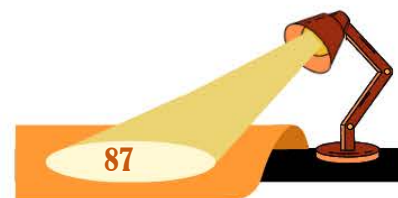
Інституційним органом, що здійснює вирішення юрисдикційних спорів (конфліктів між різними видами судочинства), є Велика Палата Верховного Суду.

Велика Палата є постійно діючим колегіальним органом у структурі Верховного Суду, до складу якого входять 21 суддя Верховного Суду. Її повноваження щодо забезпечення єдності судової практики та визначення юрисдикції чітко закріплені у частині 1 статті 45 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Таким чином, ВП ВС виступає в ролі останньої інстанції, яка остаточно усуває невизначеність щодо належності справи до розгляду в тому чи іншому виді судочинства [9].

Аналіз актуальної судової практики, зокрема рішень Верховного Суду та Великої Палати Верховного Суду, дозволяє констатувати тенденцію існування чотирьох ключових проблем у сфері розмежування судової юрисдикції.

Першочерговою проблемою, що потребує доктринального та практичного вирішення, є складність чіткого розмежування спорів, які виникають із приватноправових відносин (належних до цивільної або господарської юрисдикції), та публічно-правових спорів (належних до адміністративної юрисдикції). Незважаючи на загальні критерії розмежування, імплементація цих критеріїв часто породжує колізії, особливо коли суб'єктом правовідносин виступає державний орган, який діє у сфері приватних інтересів (наприклад, управління майном).

У контексті окресленої проблеми розмежування приватного та публічного права особливої гостроти набувають юрисдикційні колізії, що постійно вини-

кають у площині скасування рішень або записів реєстраційних органів. Ця сфера є критично важливою, оскільки вона безпосередньо зачіпає захист речових прав на нерухоме майно.

З метою забезпечення єдності правозастосування Велика Палата Верховного Суду (ВП ВС) здійснила кардинальний відступ від своїх попередніх правових висновків, що були викладені у низці постанов (зокрема, від 04 квітня 2018 року у справах № 817/567/16 та № 826/9928/15, від 10 квітня 2018 року у справі № 808/8972/15 та інших). Попередні висновки схилилися до віднесення до юрисдикції адміністративних судів спорів за позовами осіб, які не були заявниками вчинення реєстраційних дій, щодо скасування рішень чи записів державного реєстратора стосовно державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень.

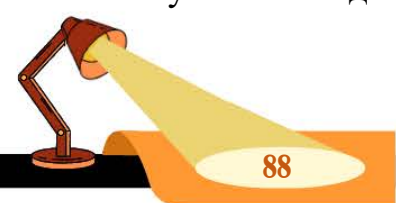
Натомість, ВП ВС постановила, що спір про скасування рішення, запису щодо державної реєстрації речового права на нерухоме майно чи обтяження такого права за іншою особою є за своєю суттю цивільно-правовим.

Відповідно до цієї нової правової парадигми, якщо предметом спору є право на майно (наприклад, вимога про скасування реєстрації права оренди землі), такий спір підлягає розгляду за правилами цивільного або господарського судочинства (залежно від суб'єктного складу учасників правовідносин).

Цей ключовий правовий висновок, що забезпечує єдність судової практики, закріплений, зокрема, у Постанові ВП ВС від 04 вересня 2018 року у справі № 823/2042/16 [10] та Постанові ВП ВС від 02 жовтня 2019 року у справі № 814/2030/17 [11].

У судовій практиці сформовано чіткий правовий фільтр, спрямований на запобігання штучному маскуванню приватноправових спорів під адміністративні: штучне оскарження виключно наказу чи рішення суб'єкта владних повноважень (наприклад, Міністерства юстиції або державного реєстратора) не може слугувати підставою для зміни приватноправової природи спору, якщо кінцева мета позову пов'язана із захистом цивільного права на земельну ділянку чи інше майно. У таких випадках належним відповідачем є особа, право на майно якої безпосередньо оспорується, а участь Мін'юсту та державного реєстратора як співвідповідачів (навіть якщо їх вважають винними у порушенні прав) не трансформує цивільно-правового характеру спору. Оскільки оскарження рішення суб'єкта владних повноважень безпосередньо пов'язане із захистом позивачем свого цивільного права у спорі щодо майнових об'єктів, такий спір не є публічно-правовим. З огляду на суб'єктний склад сторін, він має вирішуватися за правилами господарського чи цивільного судочинства, як це підтверджено у Постанові Великої Палати Верховного Суду від 17 лютого 2021 року у справі № 821/669/17 [12].

Ще однією складною проблемою є визначення юрисдикції щодо дій суб'єкта владних повноважень (СВП), які мають прямі майнові наслідки. Якщо

дії СВП спрямовані на виникнення, зміну або припинення цивільних прав (наприклад, у випадку примусового відчуження майна під час воєнного стану), такий спір належить до господарської або цивільної юрисдикції (залежно від суб'єктного складу сторін), оскільки він безпосередньо вимагає захисту порушених цивільних прав. На підтвердження цієї позиції Велика Палата Верховного Суду (ВП ВС) відступила від попередніх висновків щодо юрисдикції спорів, викладених у постановках ВП ВС від 27 травня 2020 року у справі № 813/1232/18, від 09 вересня 2020 року у справі № 260/91/19, а також у постановках Касаційного адміністративного суду. Таким чином, ВП ВС підтвердила пріоритет матеріально-правового характеру спору над суб'єктним складом, що закріплено у Постанові ВП ВС від 02 серпня 2023 року у справі № 925/1741/21 [13].

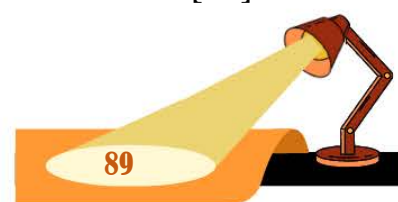
Наступною суттєвою проблемою у сфері юрисдикції є складність розмежування корпоративних та інших приватноправових спорів. У площині захисту корпоративних прав виникає необхідність чіткого визначення того, чи є спір суто корпоративним (що належить до виключної компетенції господарської юрисдикції), чи він за своєю матеріально-правовою суттю виникає із сімейних, спадкових, деліктних або інших цивільно-правових відносин (що відповідно належить до цивільної юрисдикції). Нечітка кваліфікація таких спорів безпосередньо впливає на право особи на розгляд справи належним судом.

У площині розмежування корпоративних та цивільних спорів діє правило, згідно з яким спори, пов'язані зі спадкуванням частки у статутному капіталі товариства, підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства.

Це правило застосовується незалежно від того, чи набули спадкоємці статусу учасників, оскільки визначальною є матеріально-правова природа підстави спору (сімейні або спадкові правовідносини, наприклад, оскарження свідоцтва про право власності). Такий правовий висновок закріплено у Постанові Великої Палати Верховного Суду від 07 серпня 2019 року у справі № 320/4574/17 [14].

Спори про визнання недійсними правочинів щодо часток у статутному капіталі належать до господарської юрисдикції, оскільки за своєю суттю є корпоративними. Це правило застосовується навіть тоді, коли такі правочини укладаються між фізичними особами і підставою для оскарження є порушення переважного права викупу. Цей правовий висновок закріплено у Постанові Великої Палати Верховного Суду від 01 червня 2021 року у справі № 910/2388/20 [15].

Проте, слід відрізнити від цього спір про виділ частки зі спільного майна подружжя в натурі для звернення стягнення. Такий спір, оскільки він впливає із сімейних правовідносин, зберігає цивільно-правовий характер і розглядається у порядку цивільного судочинства. Ця позиція підтверджена у Постанові Великої Палати Верховного Суду від 29 червня 2021 року у справі № 916/2813/18 [16].

Третя проблема полягає у розмежуванні юрисдикції при встановленні юридичних фактів.

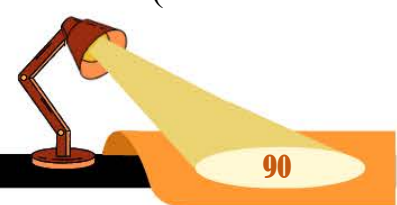
Велика Палата Верховного Суду (ВП ВС) встановила, що цивільна юрисдикція стосується фактів, які за законом належить встановлювати виключно в судовому порядку (окреме провадження, за правилами ЦПК України), наприклад, факт загибелі військовослужбовця, а адміністративна стосується оскарження рішень, прийнятих у позасудовому порядку (наприклад, відмови державного органу). Такий правовий висновок містить Постанова ВП ВС від 18.01.2024 у справі № 560/17953/21 [17].

ВП ВС наголошує, що юрисдикція визначається способом встановлення факту, а не його кінцевою метою (наприклад, отриманням пільг), відступаючи від попередніх висновків. Законодавство часто дозволяє пряме звернення до суду цивільної юрисдикції для встановлення факту без необхідності попереднього отримання відмови від органів влади (Правовий висновок Постанови ВП ВС від 18 січня 2024 року у справі № 560/17953/21) [17].

Четверта проблема стосується обмеження судового контролю щодо актів, які не мають прямої юридичної сили. Велика Палата Верховного Суду послідовно підтверджує неможливість судового розгляду вимог про скасування чи визнання протиправними тих актів суб'єктів владних повноважень, які за своєю природою є виключно інформаційними і самі по собі не створюють юридичних наслідків (тобто, не встановлюють обов'язків, не породжують і не порушують прав особи). У таких випадках оскарженню підлягає не інформаційний акт, а дії або рішення, які безпосередньо призвели до порушення прав та законних інтересів.

Акт, складений щодо порушення правил користування електричною енергією чи газорозподільної мережі, є виключно службовим документом, який фіксує виявлений факт порушення (різновидом претензії) і сам по собі не створює юридичних обов'язків чи наслідків для споживача. Відповідно, оскарження самого лише факту складання такого акта є неможливим як спосіб захисту прав, оскільки він не породжує спірних правовідносин. Зазначений акт має значення лише як доказ, який підлягає оцінці судом під час вирішення основного спору (наприклад, про відшкодування збитків). Ця правова позиція послідовно підтверджена у Постанові Великої Палати Верховного Суду від 06 лютого 2019 року у справі № 522/12901/17-ц [18] та Постанові ВП ВС від 02 квітня 2019 року у справі № 904/1199/18 [19].

Велика Палата Верховного Суду послідовно визнає, що деякі документи мають виключно інформативний характер і не є актами правозастосування, а отже, не підлягають самостійному судовому оскарженню, наступні документи. Довідка про склад сім'ї, оскільки документ не створює юридичних наслідків і не порушує прав, тому не може бути самостійним предметом судового розгляду (Постанова ВП ВС від 07.11.2018 у справі № 295/4481/16-ц) [20]. Та ще одним

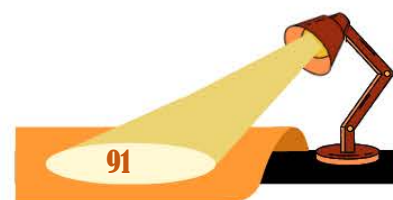

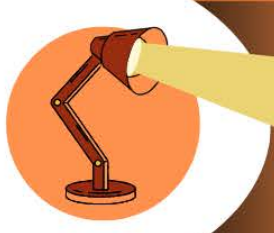
документом є повідомлення НАЗК про необхідність подання декларації, цей акт лише інформує про обов'язок і також не підлягає прямому судовому оскарженню. Такі інформаційні акти можуть бути оцінені судом виключно як доказ при розгляді основного спору (наприклад, про стягнення збитків або притягнення до відповідальності).

Висновки. Резюмуючи аналіз судової практики та доктринальних засад, можна сформулювати ключові підходи, які визначають ефективне вирішення юрисдикційних спорів та забезпечують принцип «суду, встановленого законом»: критерій визначення юрисдикції має бути максимально простим та зрозумілим, що усуває двозначність у правозастосуванні; один спір має вирішуватися судами лише один раз, забезпечуючи оперативність судочинства; відповідачем у справі має бути визначена та особа, з якою фактично існує юридичний спір, а не суб'єкт владних повноважень, чий акт оскаржується лише опосередковано; необхідне унеможливлення звернення до суду з вимогами, які не підлягають судовому розгляду; і, нарешті, критично важливим є запобігання штучному створенню преюдиції та необхідності для вирішення основного спору ініціювати додаткові процеси в судах різних юрисдикцій. Дотримання цих підходів є визначальним для забезпечення правової визначеності та ефективної реалізації конституційного права на судовий захист.

Література:

1. Цивільно процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
3. Доповідь Європейської комісії від 12 жовтня 1978 року у справі «Лео Цанд проти Австрії» (Zand v. Austria, заява № 7360/76).
4. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 13 листопада 2019 року у справі № 761/24489/17, провадження № 14-362цс19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86036696>.
5. Цувіна Т.А. Проблемні питання цивільної юрисдикції в контексті принципу верховенства права. // Проблеми законності. 2019. Вип. 147. С. 85–96.
6. Сідей Я. Розмежування адміністративної юрисдикції з іншими видами юрисдикції у сфері судової компетенції. // Підприємництво, господарство і право. 2018. № 6. С. 196–200.
7. Комаров В.В. Цивільне процесуальне право: проблеми методології науки, диференціації та уніфікації судових процедур. // *Правова система України: історія, стан та перспективи* : у 5 т. Т. 3: Цивільно-правові науки. Приватне право. Харків, 2008. Підрозд. 3.6. С. 542–573.
8. Сакара Н. Право на доступ до правосуддя у цивільних справах: правові позиції Європейського суду з прав людини та національний контекст. *Право України*. 2018. № 10. С. 64–85.
9. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
10. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 04 вересня 2018 року у справі № 823/2042/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77969515>
11. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 02 жовтня 2019 року у справі № 814/2030/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84788884>

12. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 17 лютого 2021 року у справі № 821/669/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95509419>
13. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 02 серпня 2023 року у справі № 925/1741/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113430103>
14. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 07 серпня 2019 року у справі № 320/4574/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84573555>
15. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 01 червня 2021 року у справі № 910/2388/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97967345>
16. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 29 червня 2021 року у справі № 916/2813/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98531899>
17. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 18 січня 2024 року у справі № 560/17953/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116512563>
18. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 06 лютого 2019 року у справі № 522/12901/17-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79988757>
19. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 02 квітня 2019 року у справі № 904/1199/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81139225>
20. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 07 листопада 2018 року у справі № 295/4481/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78680684>

References:

1. *Tsyvilno protsesualnyi kodeks Ukrainy* [Civil Procedure Code of Ukraine]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> [in Ukrainian].
2. *Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod* [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text [in Ukrainian].
3. *Dopovid Yevropeiskoi komisii vid 12 zhovtnia 1978 roku u spravi «Leo Tsand proty Avstrii» (Zand v. Austria, zaiava № 7360/76)* [Report of the European Commission of October 12, 1978 in the case "Leo Zand v. Austria" (Zand v. Austria, application No. 7360/76)]. (1978, October 12). [in Ukrainian].
4. *Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 13 lystopada 2019 roku u spravi № 761/24489/17, provadzhennia № 14-362ts19* [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of November 13, 2019, in case No. 761/24489/17, proceedings No. 14-362ts19]. (2019, November 13). reyestr.court.gov.ua. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86036696> [in Ukrainian].
5. Tsuvina, T.A. (2019). *Problemni pytannia tsyvilnoi yurysdyksii v konteksti pryntsyphu verkhovenstva prava* [Problematic issues of civil jurisdiction in the context of the rule of law principle]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality*, 147, 85–96 [in Ukrainian].
6. Sidei, Ya. (2018). *Rozmezhuvannia administratyvnoi yurysdyksii z inshymy vydamy yurysdyksii u sferi sudovoi kompetentsii* [Delineation of administrative jurisdiction with other types of jurisdiction in the sphere of judicial competence]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, Economy and Law*, 6, 196–200 [in Ukrainian].
7. Komarov, V.V. (2008). *Tsyvilne protsesualne pravo: problemy metodolohii nauky, dyferentsiatsii ta unifikatsii sudovykh protsedur* [Civil procedural law: problems of research methodology, differentiation and unification of judicial procedures]. *Pravova systema Ukrainy: istoriia, stan ta perspektyvy: u 5 t. T. 3: Tsyvilno-pravovi nauky. Pryvatne pravo – Legal system of Ukraine: history, state and prospects: in 5 vols. Vol. 3: Civil legal sciences. Private law* (pp. 542–573). Kharkiv [in Ukrainian].
8. Sakara, N. (2018). *Pravo na dostup do pravosuddia u tsyvilnykh spravakh: pravovi pozytsii Yevropeiskoho sudu z prav liudyny ta natsionalnyi kontekst* [The right of access to justice in civil cases: legal positions of the European Court of Human Rights and the national context]. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*, 10, 64–85 [in Ukrainian].

9. *Zakon Ukrainy «Pro sudoustrii i status suddiv»* [The Law of Ukraine "On the Judiciary and Status of Judges"]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> [in Ukrainian].

10. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 04 veresnia 2018 roku u spravi № 823/2042/16 [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of September 04, 2018, in case No. 823/2042/16]. (2018, September 04). reyeestr.court.gov.ua. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77969515> [in Ukrainian].

11. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 02 zhovtnia 2019 roku u spravi № 814/2030/17 [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of October 02, 2019, in case No. 814/2030/17]. (2019, October 02). reyeestr.court.gov.ua. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84788884> [in Ukrainian].

12. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 17 liutoho 2021 roku u spravi № 821/669/17 [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of February 17, 2021, in case No. 821/669/17]. (2021, February 17). reyeestr.court.gov.ua. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95509419> [in Ukrainian].

13. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 02 serpnia 2023 roku u spravi № 925/1741/21 [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of August 02, 2023, in case No. 925/1741/21]. (2023, August 02). reyeestr.court.gov.ua. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113430103> [in Ukrainian].

14. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 07 serpnia 2019 roku u spravi № 320/4574/17 [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of August 07, 2019, in case No. 320/4574/17]. (2019, August 07). reyeestr.court.gov.ua. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84573555> [in Ukrainian].

15. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 01 chervnia 2021 roku u spravi № 910/2388/20 [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of June 01, 2021, in case No. 910/2388/20]. (2021, June 01). reyeestr.court.gov.ua. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97967345> [in Ukrainian].

16. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 29 chervnia 2021 roku u spravi № 916/2813/18 [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of June 29, 2021, in case No. 916/2813/18]. (2021, June 29). reyeestr.court.gov.ua. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98531899> [in Ukrainian].

17. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 18 sichnia 2024 roku u spravi № 560/17953/21 [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of January 18, 2024, in case No. 560/17953/21]. (2024, January 18). reyeestr.court.gov.ua. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116512563> [in Ukrainian].

18. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 06 liutoho 2019 roku u spravi № 522/12901/17-ts [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of February 06, 2019, in case No. 522/12901/17-ts]. (2019, February 06). reyeestr.court.gov.ua. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79988757> [in Ukrainian].

19. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 02 kvitnia 2019 roku u spravi № 904/1199/18 [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of April 02, 2019, in case No. 904/1199/18]. (2019, April 02). reyeestr.court.gov.ua. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81139225> [in Ukrainian].

20. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 07 lystopada 2018 roku u spravi № 295/4481/16-ts [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of November 07, 2018, in case No. 295/4481/16-ts]. (2018, November 07). reyeestr.court.gov.ua. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78680684> [in Ukrainian].

